

Maranathakerk 22 dec 2019 4e Advent

lezingen: Mattheus 1:18-25 Micha 7:1-7, 18-20

Gemeente van Jezus Christus,

wie van de vier evangelisten heeft het beste Kerstverhaal? Is het Mattheus, Marcus Lucas, Johannes? Misschien wel Marcus, want die doet niet aan Kerst. Bij hem ís Hij er gewoon, op een dag, Jezus van Nazareth.

Marcus, en ook briefschrijver Paulus, zijn de eersten die zover ons bekend over Jezus schrijven, en zij hebben het nog niet zo veel over 'hoe het begon'. Mattheus schrijft later dan deze beide, vermoedelijk rond het jaar 90, en hij doet dat wél. De reden is: de afkomst van Jezus, die deugde niet. Om algemeen aanvaard Messias, Christus, te kunnen zijn, ontbraken hem de juiste papieren. We zien in die eerdere geschriften dat dit punt er wel is, maar minder zwaar. Wellicht was de indruk die Hij had gemaakt toen nog zo werkzaam, en de hoop nog groot dat deze Jezus door allen, ook in de joodse gemeenschap, herkend zou worden als degene die de verdeelde wereld, waar de profeet Micha van spreekt, tot vrede zou brengen. In de tijd van Mattheus, Lucas en Johannes is die hoop ten aanzien van de joodse wereld al bijna vervlogen. Men vond Hem onaanvaardbaar. Jezus' afkomst deugde niet. In het Johannes evangelie horen we zo'n discussie: 'iedereen weet toch dat de Messias uit het huis van David komt en zeker niet uit Galilea'.

Mensen overtuigen? Bijna onmogelijk. Maar het is wel wat Mattheus wil doen. Het eerste dat hij daartoe doet is een stamboom schrijven, die is te lezen in het gedeelte dat aan de lezing van vandaag voorafgaat. Abraham verwekte Isaak, Isaak verwekte Jacob, enz. Mattheus noemt zoals dat gebruikelijk was alleen de namen van de mannen, de voorvaders. Vier keer echter stapt hij uit dat ritme, wanneer hij ook voormoeders noemt. Maar alleen die moeders die vanuit een bedenkelijke zwangerschap voor het voortgaan van de stamlijn hebben gezorgd: Tamar, de schoondochter die haar schoonvader Juda verleidt om zijn plicht te doen voor nakomelingen te zorgen. Ruth die, als Boaz dronken is, stiekem bij hem onder de dekens kruipt. Rachab uit Jericho, die de verspieters van Israel te klant had in haar bordeel. En dan David, koning David, die Salomo verwekte bij 'die van Uria', háar naam wordt niet genoemd, want hier gaat het om een héer van besproken gedrag.

Deze vier bedenkelijke zwangerschappen, in de koningslijn van David, benoemt Mattheus eerst, voor hij met zijn verhaal begint over de geboorte van Jezus. Direct valt hij daar met de deur in huis. Ook het leven van Jezus begint met een bedenkelijke

zwangerschap. Anders gezegd: met een ramp voor Maria. Uitgehuwelijkt was ze, hoe oud zal ze zijn geweest, 12,13, 14 jaar, zoals nog altijd, in onze tijd, in onze wereld, zeer jonge meisjes, in een huwelijk worden ondergebracht. Dat ook Maria nog zeer jong was, blijkt uit het feit dat Jozef nog aan het wachten was tot zij, naar de geldende opvatting, zover was.

Hoe heeft hij het bericht van haar zwangerschap gehoord? Niet zoals wij het lezen, niet zoals Mattheus het voor ons neerschrijft: ze bleek zwanger te zijn uit de H Geest. Jozef heeft alleen gehoord dat ze zwanger was.

Wanneer dan gezegd wordt dat Jozef een rechtvaardig man was moeten we niet in de eerste plaats denken dat hij heel erg aardig was. Rechtvaardig betekent dat hij wetsgetrouw handelt. Dan moeten we niet alleen denken aan de vreselijke dingen die in het boek Deuteronomium staan over wat er met meisjes moet gebeuren die voor of buiten het huwelijk zwanger worden. Er is nog iets anders, in het Israel van na de ballingschap. Bijna obsessief heeft zich een hele industrie aan papieren en lijsten ontwikkeld over de kwestie 'afstamming', wie welke zoon had voortgebracht.

Voorbeelden daarvan vinden we in de boeken Ezra en Kronieken. Er moeten vele van dit soort lijsten zijn geweest. Wetsbetrachting was één wijze om na de ballingschap als volk weer duidelijk te bestaan, een zuivere afstamming en een nauwkeurig administratie daarvan was evenzeer een wijze van bestaan. Mattheus spreekt met zijn geslachtsregister de taal van die wereld vol lijsten van namen. Dáárom is Jozef een rechtvaardig man, hij zal haar niet tot vrouw nemen, want de afkomst van dit kind deugt niet, dit kind erkennen als het zijne zou de afstamming van wie na hem kwam voor altijd onzuiver maken.

Jozef is wetsgetrouw, én een man met een hart. Hij zoekt ook naar de oplossing waarmee hij binnen de sociale mogelijkheden Maria de minste schade berokkent. Dat is: niet z'n verhaal halen, geen stampij maken dat hij bedrogen is, maar zo stil mogelijk, met haar, lees: met haar familie, de zaak afhandelen. Zijn gebroken recht op haar niet laten gelden, zodat haar familie, zo mogelijk, haar naar die andere familie kon overhevelen. Zoals ook hier velen vroeger met een 'moetje' zijn getrouwd. De schade beperkt, de schande verborgen.

Dat van de Heilige Geest hoort Jozef pas later, van de engel, die met hem spreekt in een droom. De engel eert hem voor zijn rechtvaardigheid om zijn familielijn zuiver te houden, spreekt hem aan met zijn adellijke, zijn prinselijke titel: Jozef, zoon van David. Dit kind van Maria is uit de Heilige Geest. En nu is het goed om te beseffen dat de

vertaling die we net hebben gehoord roomser is dan de paus, geloviger dan Mattheus zelf, die niet schrijft dat het kind dat zij draagt is verwekt door de Heilige Geest, maar: dat wat verwekt is in haar, is uit de Heilige geest. Dan zijn we bij wat Mattheus heeft willen zeggen in het voorafgaande in die vier bedenkelijke zwangerschappen van Tamar, Rachab, Ruth en de vrouw van Uria. Dan zijn we ook bij wat daarover uitgebreid is geschreven in de rabbijnse overlevering. Waar men aan de ene kant, in de wederopbouw van het volk na de ballingschap, nauwgezet de zuiverheid van de afstamming in de papieren bijhield, en anderzijds te maken had met schakels in de afstamming tussen Abraham en David die de toets van die kritiek echt niet konden doorstaan. En dat wist Mattheus maar al te goed. Hij wist wat hij deed toen hij de pen oppakte en bedachtzaam, vastberaden, weloverwogen en doelgericht de eerste regel schreef, van zijn Evangelie: Mattheus 1, vers 1: het boek van de afkomst van Jezus Christus, de zoon van David, de zoon van Abraham.

Alles in het Evangelie van Mattheus is doordeesemd van zijn grote kennis van wet en profeten, van zijn eigentijdse overlevering en literatuur. Grondig en nauwgezet heeft hij zijn schrijven voorbereid. Hij wist hoe in de rabbijnse literatuur werd gedacht over die bedenkelijke zwangerschappen, dat men daar de hand van God in wilde zien, die door het niet rechtlijnige zijn lijn uitlegt in de afstamming van de geslachten van Israel, tot aan de Messias: het huis van David. Mattheus gaat er niet vol tegenaan, maar hij maakt ruimte, hij geeft mee met waar zij zelf mee bezig waren: Gods handelen te zien waar de lijn van de afstamming bij ons niet door de keuring komt. In dat rijtje voert Mattheus Maria ten tonele, zodat elk schriftgeleerd bezwaar tegen de afkomst van Jezus in dit licht van Gods leiding wordt opgenomen.

Dat wat in haar verwekt is is uit de Heilige Geest. In de schriftgeleerde omgeving waarin Mattheus zijn punt wil maken zal nooit in termen van goddelijke verwekking over zwangerschap worden gepraat, Maria's maagdelijkheid is nu even niet het punt van discussie. Nu even niet, tot op de dag van vandaag wordt jonge vrouwen genoeg verdriet aangedaan op het punt maagdelijkheid. Nu even niet. Nu gaat het er om dat op een dag een mens onder ons kan komen van wie de papieren niet kloppen. Wie had gedacht dat uit die hoek iets goeds kon komen. De dingen van God komen anders dan je denkt. Maar wie bidt om de Heilige Geest bidt om openheid van geest, om bereidheid te zien wat er werkelijk gebeurt, om ontvankelijkheid, om te zijn zoals Jozef, op de dag dat hij Maria aanvaardde als zijn vrouw en vader werd werd van haar kind, en zijn zoon opnam in het Huis van David. Amen